

Ú V O D N Ý P R Í H O V O R

minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR

Miroslav LAJČÁK

EÚ v roku 2016: ako odolávať odstredivým silám

Konferencia Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (SFPA)

17. júna 2016 | piatok

Kongresová sála | MZVaEZ SR

Som rád, že sme sa dnes stretli. Chceme tu spoločne diskutovať o tom, akú Európsku úniu máme a ako ju môžeme spraviť lepšou pre nás všetkých. A tiež, ako sa vysporiadať s množiacimi sa odstredivými silami, ktorým čelíme vo vnútri Únie ale aj za jej hranicami.

V čase, keď mnohé krízy testujú odolnosť EÚ, Slovensko preberie po prvýkrát predsedníctvo v Rade EÚ. Je tak nepochybné, že nasledujúcich šesť mesiacov si bude vyžadovať rýchle, ale nie unáhlené rozhodnutia a tiež efektívne a konsenzuálne riešenia.

Čo sa teda dnes v Európe deje?

Vyčerpávajú nás teroristické hrozby a útoky, vojny a násilie v susedstve a krízy, ktoré sa zdajú byť nekonečné. V našom východnom susedstve nás stále trápi zložitá situácia na Ukrajine, kde veľké očakávania z Majdanu narazili na tvrdú postsovietskú realitu. Na juhu sa nádeje Arabskej jari zmenili na islamský radikalizmus, chaos a nebývalú brutalitu. Pokračujúce konflikty a mocenské vákuum v Severnej Afrike a na Blízkom Východe sa stali jednou z hlavných príčin rastúceho migračného tlaku a teroristických hrozieb.

Preto je dnes hľadanie riešení migračnej krízy hlavnou témou citlivých diskusií nielen v Bruseli, ale aj na domácej pôde členských krajín. Preto sa boj proti terorizmu stal pilierom garancie našej bezpečnosti v Európe. A preto ochrana vonkajších schengenských hraníc získala na význame viac ako kedykoľvek predtým.

Dodnes tiež pociťujeme negatívne dopady globálnej ekonomickej a finančnej krízy. Hoci miera nezamestnanosti v EÚ klesá, naďalej bojujeme s veľkým percentom ľudí bez práce, najmä mladých. Napriek tomu, že HDP v EÚ opäť rastie, hospodárske oživenie je pomalé a krehké.

No a s napätím sledujeme ďalší osud Spojeného kráľovstva. O jeho ale aj o budúcnosti EÚ rozhodnú britskí občania v referende za necelý týždeň. Nech bude výsledok akýkoľvek, budeme sa s ním musieť čo najskôr vysporiadať. Isté je momentálne len to, že Únia sa zmení. Prípadný Brexit bude mať zároveň hlbší dopad na rozloženie síl a vplyvu v medzinárodnom systéme.

Čo z toho pre nás vyplýva?

Výsledkom udalostí je strach občanov. Z migrácie kvôli možnej strate kultúrnej identity. Z terorizmu kvôli oslabenému pocitu bezpečnosti. A z ekonomických problémov kvôli ťažkosti nájsť si prácu či dôstojne sa postarať o svoju rodinu.

Ale viete, čo si myslím, že je najväčšou obavou občanov EÚ? Že sa politickým elitám v Únii nepodarí tieto výzvy zvládnuť. Aj preto majú dojem, že sa priepasť medzi ich očakávaniami a záujmami Bruselu dramaticky prehľbuje. Ich dôvera v EÚ rýchlo padá.

Zmienené odstredivé sily tak majú sklon k triešteniu, fragmentácii až rozkladu EÚ. Majú tendenciu otrieť tak jej inštitucionálnou základňou, ako aj našimi európskymi hodnotami a ideálmi. Eurooptimizmus vymenili protieurópske nálady až europesimizmus. Proeurópsky entuziazmus strieda únava z rozširovania až hrozba dezintegrácie. Rastú extrémistické a nacionalistické tendencie, ktoré ponúkajú jednoduché a radikálne riešenia. Žiadnu z týchto reakcií však nepovažujem za správnu odpoveď...

Ako teda môžu vyzerat' európske riešenia?

Predpokladom je jednota a súdržnosť. Žiadnu z kríz sa nepodarí vyriešiť ad hoc individuálnymi národnými opatreniami. Žiadny členský štát na to nie je dostatočne silný. Viackrát sa neosvedčilo ani mechanické administratívne posudzovanie problémov. Potrebujeme spoločný európsky prístup a politický až strategický pohľad. Taký, ktorý citlivo berie do úvahy históriu a rôznorodosť a tiež reálne možnosti a kapacity každého členského štátu.

Len spoločnými silami môžeme nájsť rovnováhu medzi ambíciou a skutočnosťou. Medzi potrebným kompromisom a očakávanou efektivitou. Reaktívnym krízovým manažmentom a dlhodobejšou víziou fungovania a usporiadania Únie. A v neposlednom rade medzi našim idealizmom a realizmom okolitého sveta.

Slovensko sa počas predsedníctva bude snažiť rúcať bariéry, mobilizovať Úniu k súdržnosti a zabrániť tak jej fragmentácii. Musíme sa sústrediť na to, čo nás spája. Na dostredivé sily. Ľudskú dôstojnosť, bezpečnosť, prosperitu, slobodu, mier, demokraciu ... naše spoločné hodnoty. Mimochodom za toto všetko vďačíme práve Únii.

Počas nasledujúcich šiestich mesiacov chceme preto presadzovať riešenia s praktickým dopadom na každodenný život občana.

Dámy a páni ... ako to chceme dosiahnuť?

Je nepochybné, že EÚ dala Slovensku veľa pozitívneho. 12 rokov členstva v Únii spravilo našu krajinu silnejšou ekonomicky, spoločensky aj geopoliticky.

Teraz nastal správny čas, keď aj my môžeme prispieť k chodu Únie viac ako kedykoľvek predtým. Slovensko chce dať Európe novú energiu a pozitívnu agendu. Bude odrazom našej ambície zvýšiť odolnosť únie voči vonkajším a vnútorným odstredivým silám.

Sústredíme sa na štyri prioritné oblasti: 1/ hospodársky silnú Európu, 2/ modernizáciu jednotného trhu, 3/ udržateľnú migračnú a azylovú politiku a 4/ globálne angažovanú Európu.

1/ Ekonomika zostáva na prvom mieste. Hospodárstvo EÚ potrebuje investičný impulz, nové pracovné príležitosti a najmä novú dôveru! Odkazujú nám to aj občania. Podľa aktuálneho prieskumu Pew Research Center si v rámci vzorky 10 krajín EÚ nadpolovičná väčšina Európanov (57%) myslí, že Únia ekonomickú agendu nezvláda.

Aj preto sa počas predsedníctva chceme sústrediť na lepšie využitie finančných nástrojov. Rozpočet EÚ na rok 2017 musí byť flexibilný a vyvážený. Musí odrážať priority EÚ a reagovať na výzvy, ktorým už čelíme, alebo ktoré náš môžu čakať. V rámci strednodobého preskúmania Viacročného finančného rámca 2014 – 2020 je oi. tiež potrebné vytvorenie podmienok pre väčšiu pridanú hodnotu investícií.

K obnove dôvery v hospodársku silu EÚ chceme prispieť aj ďalším kreovaním Únie kapitálových trhov či dokončením Hospodárskej a menovej únie a Bankovej únie.

2/ Jednotný vnútorný trh predstavuje jeden z najvýraznejších úspechov EÚ. Napriek tomu naďalej existujú prekážky, ktoré obmedzujú jeho plnohodnotné fungovanie. Preto sa pokúsime rozšíriť ho o nové piliere, akými sú Jednotný digitálny trh a Energetická únia.

Jednotný digitálny trh je jedinečnou príležitosťou, ako dosiahnuť konkrétny a praktický prínos pre občanov aj firmy. Dopomôže k tomu odstránenie bariér v oblasti cezhraničného prenosu dát, geografického blokovania a medzinárodného roamingu.

Našou ambíciou je tiež prispieť k vytvoreniu odolnej a konkurencieschopnej Energetickej únie. Jej jadrom je diverzifikácia zdrojov, dodávateľov a tranzitných ciest. Nord Stream II ale ide presne proti týmto cieľom! Budeme chcieť preto intenzívnejšie poukázať aj na takéto problematické projekty. O tejto téme vám podrobnejšie povie hneď po mne M. Šefčovič.

3/ Nevyhneme sa ani migračnej a azylovej politike. Našimi hlavnými prioritami budú ochrana vonkajších hraníc EÚ, bezpečnosť a funkčnosť Schengenu a odstraňovanie príčin migrácie. Chceme sa však tejto téme venovať ako čestný sprostredkovateľ. Vezmeme pritom do úvahy napríklad aj výsledky už zmieneného prieskumu. Podľa neho je v priemere až 75% občanov nespokojných s tým, ako sa EÚ darí riešiť migráciu.

Je stále viac zrejmé, že ide o zásadný generačný problém, a nie dočasnú sezónnu záležitosť. Chceme preto, aby sa EÚ seriózne pripravila na septembrový summit OSN o migrácii. Ide o globálny problém, ktorý síce nemá len európske riešenie, ale Európa musí byť kľúčovou súčasťou riešenia. Spoločný a skordinovaný hlas Únie tu musí zaznieť veľmi dôrazne a jasne.

4/ No a nesmieme tiež zabúdať, že Únia bude bezpečná len so stabilným, predvídateľným, prosperujúcim a demokratickým susedstvom. K tomu je potrebné usilovať o adekvátne silné postavenie na globálnej scéne a pevné obchodné väzby s kľúčovými svetovými ekonomikami.

Rozširovanie je historicky najúspešnejším nástrojom stabilizácie a transformácie v Európe. Chceme ju preto naďalej podporovať, rovnako ako transformačné a reformné procesy v našom susedstve. Špeciálny dôraz budeme naďalej klásť na hĺbkové reformy na Ukrajine. Zároveň budeme aktívne pracovať s novou Európskou globálnou stratégiou pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku, ktorá ponúkne svetu globálnu víziu EÚ na ďalšie obdobie.

V oblasti voľného obchodu máme záujem v súčinnosti s Európskou komisiou prispieť k úspešným rokovaniam o dohodách o voľnom obchode s USA a Kanadou, prípadne ďalšími krajinami.

Vážení hostia,

Prebiehajúce krízy sú najzávažnejšími odstredivými silami, aké pozná súčasná generácia politikov a lídrov EÚ. Ja sám som realista. Uvedomujem si ich komplexnosť, ako aj limitované možnosti predsedajúcej krajiny. Som ale aj pragmatik, a preto sa zameriame na konkrétne výsledky.

Ale predovšetkým sa snažím byť optimistom. Európska únia stojí na križovatke a sú pred ňou dve cesty. Cesta súdržnosti a cesta fragmentácie. Zostáva dúfať, že Únia si nakoniec zvolí tú prvú. Síce náročnejšiu, ale v mojom ponímaní tú správnu.

Ďakujem za pozornosť!